

ข้อเสนอต่อพรรคการเมืองเมื่อ ๑๖

กระจายการถือครองที่ดินที่เป็นธรรม
ด้วยการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการที่ดินทั้งระบบ

โดย เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย(คปท.)

ข้อเสนอต่อพรรคการเมือง

กระจายการถือครองที่ดินที่เป็นธรรม ด้วยการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการที่ดินทั้งระบบ
โดย เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย

ความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรที่ดินมีแนวโน้มเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น เพราะที่ดินมีจำกัด ประชากรเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่การบริหารจัดการที่ดินของรัฐ เพื่อกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริง โดยหากประมวลสถานการณ์ปัญหาการจัดการที่ดินในสังคมไทย จะพบ 5 ประเด็นหลักที่กำลังสะท้อนถึงความรุนแรงมากขึ้น หากไม่เร่งแก้ไขปฏิรูปโครงสร้างการจัดการที่ดิน เพื่อให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดินที่เป็นธรรม

ประการแรก ที่ดินกระจุกตัว

แม้จะมีความพยายามแก้ไขปัญหามาโดยตลอดหากไม่ประสบผล โดยจะพบว่า

- ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ 90% ถือครองที่ดินเฉลี่ยไม่ถึง 1 ไร่ต่อคน:ประชาชนจำนวนเพียง 10% ถือครองที่ดินมากกว่า 100 ไร่ต่อคน
- 70 % ของที่ดินทั่วประเทศถูกปล่อยทิ้งไว้ให้รกร้างว่างเปล่า ไม่ได้ใช้ประโยชน์ หรือใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่หรือใช้ประโยชน์ไม่ถึง 50 % ประเมินเป็นมูลค่าความสูญเสียทางเศรษฐกิจ 127,000 ล้านบาทต่อปี (มูลนิธิสถาบันที่ดินฯ, 2544)
- มีประชาชนที่มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยนับรวมกว่า 4.2 ล้านปัญหา แบ่งเป็นคนไม่มีที่ดินเลย 1.3 ล้านคน มีที่ดินทำกินอยู่บ้าง แต่ไม่พอทำกินแม้ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง 1.6 ล้านคน ขอเช่าที่ดินรัฐ และครอบครองที่ดินรัฐอยู่ 3 แสนคน รวมแล้วมีเกษตรกรและคนไร้ที่ดินใน สังคมไทยที่มีปัญหาที่ดินทำกินไม่น้อยกว่า 3.2 ล้านครอบครัว (ข้อมูลการจดทะเบียนคนจน กระทรวงมหาดไทย, 2547)

จากการสำรวจและวิจัยเรื่องที่ดินของทุกสถาบันในทุกครั้งหลายครา ล้วนชี้ให้เห็นชัดเจนว่าปัญหาที่ดินเป็นปัญหาที่เกษตรกรทั่วประเทศเห็นว่าสำคัญ และวิกฤตสำหรับเกษตรกรไทย แต่รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆมีเพียงมาตรการสำรวจและศึกษาวิจัยต่อไป โดยไม่มีมาตรการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรม

ประการที่สอง การถือครองที่ดินของเอกชน

ปัญหาความล้มเหลวในการบริหารจัดการการถือครองที่ดินของเอกชน โดยจะพบว่า ในพื้นที่กรุงเทพฯ บุคคลและนิติบุคคลจำนวน 50 รายแรก ถือครองที่ดินเป็นจำนวนถึง 10เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งหมดจากจำนวนประชากรอย่างเป็นทางการมากกว่า 5.7 ล้านคน หรือหากพิจารณาจากจำนวนถือครองที่ดินของชนชั้นนำในสังคมไทยที่มีการเปิดเผยสู่สาธารณะ จะพบว่ามีการถือครองที่ดินเป็นจำนวนมากดังปรากฏอย่างชัดเจนในหมู่นักการเมืองที่ต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สิน รวมถึงข้าราชการระดับสูงที่ไม่ปรากฏข้อมูลต่อสาธารณะแต่ก็เป็นที่น่าสงสัยได้ว่ามีแนวโน้มในลักษณะเช่นเดียวกัน

ข้อมูลดังกล่าวตรงกันข้ามกับการถือครองที่ดินของเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่ต้องใช้ที่ดินเป็นฐานทรัพยากรสำคัญในการผลิตอาหารและสร้างรายได้เพื่อดำรงชีพ ข้อมูลจากการสำรวจพบว่าในปัจจุบันเกษตรกรรายย่อยไม่มีที่ดินเป็นของตนเองไม่น้อยกว่า 811,892 ครอบครัว และในส่วนของเช่าที่ดินทำกินมีจำนวนไม่น้อยกว่า 1.5 ล้านครอบครัวรวมทั้งข้อมูลการสูญเสียที่ดินทำกินของเกษตรกรรายย่อยที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

“ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนถึงโครงสร้างการถือครองที่ดินที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อทำให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดิน และการสร้างความมั่นคงในการถือครองที่ดินให้แก่เกษตรกร”

ประการที่สาม ข้อขัดแย้งในที่ดินที่ออกเอกสารสิทธิ์โดยมิชอบ

จะพบว่าในหลายพื้นที่ที่มีการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินโดยมิชอบ ผิดกฎหมาย ในหลายกรณีทั้งในที่ดินเกษตรกรรม ที่ดิน ที่ชุมชนใช้ประโยชน์อยู่ เช่น ที่ป่าชุมชน ที่สาธารณประโยชน์ และที่ ส.ป.ก. ที่ดินที่ถูกออกเอกสารสิทธิ์โดยมิชอบเหล่านี้ ต่อมาได้ถูกนำไปเป็นหลักประกันค้ำประกันเงินกู้ กลายเป็นหนี้เน่า NPL ถูกธนาคารฟ้องร้องยึดและขายทอดตลาด กลายเป็น ที่รกร้างว่างเปล่า เมื่อประชาชนมีมาตรการแก้ไขปัญหาที่ดินที่เป็นรูปธรรม โดยการเข้าทำกินปฏิรูปการถือครองโดยประชาชนรัฐ และเจ้าของที่ดินเอกชนเหล่านั้นได้ใช้อำนาจทางกฎหมายกับคนจนไร้ที่ดิน ด้วยการฟ้องร้อง จับกุม ดำเนินคดีความ

ประการที่สี่ ข้อขัดแย้งในที่ดินรัฐโดยเฉพาะในพื้นที่ป่า

ความขัดแย้งในพื้นที่ป่าไม้ระหว่างรัฐกับเกษตรกรเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ที่รัฐได้ประกาศเขตป่าอนุรักษ์ เขตป่าสงวนและ ที่สาธารณะทับซ้อนบนพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย ที่สาธารณประโยชน์และที่ป่าชุมชนของชาวบ้าน ก่อให้เกิดกรณีพิพาทความขัดแย้ง เรื่องสิทธิ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และชาวบ้านซึ่งกระบวนการพิสูจน์สิทธิ์ในที่ดินและการแก้ไขปัญหาอยู่ถูกรวมศูนย์อยู่ที่ภาครัฐ โดยขาดการตรวจสอบจากองค์กรอิสระและองค์กรประชาชน

ปัจจุบันรัฐบาลได้ใช้อำนาจทางกฎหมายที่แข็งแกร่งมากขึ้น นอกจากฟ้องร้องคนจนในคดีอาญาแล้ว ยังฟ้องร้องเพิ่มใน คดีแพ่งเรียกร้องให้คนจน จ่ายค่าเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมให้กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช คนละ 1-5 ล้านบาท แม้คนจนเหล่านั้นจะทำกินตามวิถีเกษตรกรเท่านั้น

นอกจากนี้ยังพบว่า ในพื้นที่ภาคอีสานและภาคใต้ รัฐได้อนุญาตให้บริษัทเอกชนสัมปทานเข้าพื้นที่ป่าสงวนระยะยาว เพื่อทำกิจการเหมืองแร่ ปลูกพืชเศรษฐกิจ ยุคาลิปตีส ยางพารา และปาล์มน้ำมัน เมื่อเอกชนใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าเกินกว่า สัญญาเช่า หรือสัญญาเช่าหกดอายุลง คนจนไร้ที่ดินจึงเรียกร้องให้รัฐหยุดสัญญาเช่าแต่ไม่เป็นผล เมื่อประชาชนมีมาตรการแก้ไข ปัญหาด้วยตนเอง โดยการเข้าทำกินและปฏิรูปการถือครองที่ดินโดยประชาชน รัฐกลับใช้อำนาจทางกฎหมาย โดยการจับกุม ดำเนินคดี ด้วยข้อหารุนแรง

ประการที่ห้า ที่ดินคนจนเมือง

ในขณะที่ชุมชนสลัมกว่า 3,700 ชุมชน ทั่วประเทศ อยู่ในภาวะสิ้นคลอน ไม่ได้ถูกรับรองและไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยอยู่ใน สภาพที่จะถูกไล่รื้อจากหน่วยงานภาครัฐ และบริษัทธุรกิจเอกชน จนถึงขณะนี้ยังไม่มีหลักประกันด้านความมั่นคงต่อการแก้ไข ปัญหาดังกล่าว ชุมชนหลายแห่งต้องเผชิญกับสภาพการถูกฟ้องร้อง ดำเนินคดีจากเจ้าของที่ดินเอกชน หรือแม้แต่จากหน่วยงาน ภาครัฐที่ต้องการขับไล่ชุมชนออกจากที่ดินดังกล่าว

ในขณะที่พื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนยากจนเหล่านี้อีกหลายแห่ง ต้องประสบปัญหาการเข้าไม่ถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา หรือต้องจ่ายค่าสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา ในราคาที่แพงกว่าประชาชนทั่วไป เนื่องจากถูกกีดกันไม่ได้รับสิทธิ ในการมีทะเบียนบ้านถาวรจากหน่วยงานภาครัฐ

รากฐานของปัญหา

ความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรที่ดินดังกล่าวล้วนเกิดขึ้นจากรากฐานเดียวกัน ดังนี้คือ

1. การแก้ไขปัญหาดินทำกินในสังคมไทยที่ผ่านมา ไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักการ การปฏิรูปโครงสร้างการถือครองที่ดินและการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการที่ดิน เพื่อนำสู่การกระจายอำนาจและการกระจายการถือครองที่ดินที่เป็นธรรมที่ผ่านมามาก รัฐมุ่งเน้นการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินให้กับภาคเอกชนและเกษตรกร และการประกาศเขตพื้นที่ป่าเพิ่ม ซึ่งนอกจากจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาดินและการบุกรุกป่าได้แล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาข้อพิพาทที่ดินตามมาอีกจำนวนมาก

2. สังคมไทยไม่มีกฎหมายจำกัดการถือครองที่ดิน ใครรวยก็มีสิทธิซื้อที่ดินจำนวนเท่าไรมาถือครองไว้ก็ได้ จะซื้อครึ่ง หรือค่อนประเทศก็ไม่มีใครจำกัดสิทธิ ในขณะที่คนจนจะสูญเสียที่ดินและไร่นาที่ดินทำกินจำนวนกี่ล้านครอบครัวก็ได้ รัฐบาลไม่ได้ใช้อำนาจในทางบริหารและอำนาจในทางกฎหมาย จัดการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการถือครองที่ดินอย่างสมควรจะเป็น

3. สังคมไทยไม่มีกฎหมายภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้า ซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญ ที่จะทำให้คนที่ถือครองที่ดินจำนวนมากและไม่ได้ใช้ประโยชน์ ต้องเสียภาษีในอัตราที่สูง ในระดับที่ไม่สามารถเก็บที่ดินไว้เพื่อการเก็งกำไร และต้องขายออกมา ซึ่งจะทำให้รัฐสามารถช้อนซื้อที่ดินเหล่านั้นเพื่อนำมาปฏิรูปจัดสรรให้กับเกษตรกรที่ต้องการที่ดินทำกิน

4. กฎหมายที่ดิน ป่าไม้ และการประกาศเขตพื้นที่ป่าของรัฐ ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานการเคารพในสิทธิของชุมชนท้องถิ่น การดำรงอยู่ของชุมชนเกษตรกร วัฒนธรรมของชุมชนอันหลากหลายสืบเนื่องและเป็นรากฐานของวิถีเกษตรกรรมในสังคมไทยมายาวนาน เมื่อกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความยุติธรรม และยังไม่ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขกรณีพิพาทความขัดแย้งเรื่องที่ดินจึงเกิดขึ้นจำนวนมาก

5. การปฏิรูปที่ดินของรัฐที่ผ่านมา ไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์กฎหมายปฏิรูปที่ดิน ปี 2518 ที่ต้องการให้รัฐใช้อำนาจ มาตรการทางกฎหมายและมาตรการต่างๆ นำที่ดินที่ถือครองโดยเอกชนมากระจายให้กับคนจนไร่นาที่ดิน แต่กลับเบี่ยงเบนประเด็นไปที่การจัดสรรที่ป่าสงวนแห่งชาติให้กับภาคเอกชน

6. สังคมไทยไม่มีช่องทาง กลไก สถาบัน ที่เปิดโอกาสให้คนไร่นาที่ดินและไร่นาที่อยู่อาศัย เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรที่ดิน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเกิดความเป็นธรรม การแก้ไขปัญหารื้อถอนที่ดินทำกินและข้อขัดแย้งในพื้นที่ป่า รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่หน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้เกิดการคอร์รัปชัน ขาดการตรวจสอบ และถ่วงดุลอำนาจตามที่ควรจะเป็น

หลักการสำคัญ ของการกระจายการถือครองที่ดิน

1. **ที่ดินคือสวัสดิการสังคม** ที่รัฐต้องจัดให้เกษตรกรทุกคน บนพื้นฐานความเป็นธรรมที่ว่า ที่ดินไม่ใช่สินค้า หากคือทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหารที่สำคัญของสังคม สังคมจึงต้องมีการกระจายการถือครองที่ดินที่เป็นธรรม ให้คนจนและเกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเอง เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร และความมั่นคงในที่อยู่อาศัยให้กับคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ

2. **รัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรรายย่อยและคนยากจน** การคุ้มครองสิทธิและอิสรภาพในการดำรงชีวิต การตั้งถิ่นฐาน การอยู่อาศัย การทำมาหากิน การได้รับสิทธิในการพัฒนาของเกษตรกรรายย่อยและคนจน โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม มิใช่การยึดตามตัวบทกฎหมายที่ขัดแย้งกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม จารีตประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

3. **ที่ดินรัฐที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์** ที่ดินเอกชนที่กักตุนไว้เพื่อเก็งกำไร มีเจ้าของแต่ไม่มีการใช้ประโยชน์ คือตัวบ่งชี้ความไม่เป็นธรรมในการถือครองที่ดิน ควรถูกมาใช้ในการผลิตกระจายและจัดสรรให้มีประโยชน์ต่อเกษตรกรไร้ที่ดิน และคนจนไร้ที่อยู่อาศัยอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเหมาะสมต่อการใช้ที่ดิน

4. รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 85 แห่งรัฐธรรมนูญ ปี 2550 ส่วนที่ 8 ด้านที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่บัญญัติว่า **รัฐมีหน้าที่กระจายการถือครองอย่างเป็นธรรม และดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง โดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่น**

แนวทางการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการที่ดิน เพื่อกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม

การแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรที่ดินจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน โดยทุกพรรคการเมืองควรกำหนดปัญหาที่ดินเป็นวาระเร่งด่วน เพราะหากไม่เร่งปฏิรูปโครงสร้างการถือครองที่ดินปัญหาข้อพิพาทเรื่องที่ดินและความขัดแย้งของคนในสังคมจะรุนแรงมากขึ้น และจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงโดยรวมของสังคม ความมั่นคงด้านอาหารและที่อยู่อาศัยของคนส่วนใหญ่ของประเทศในอนาคต

แนวทางการปฏิรูปโครงสร้างการถือครองที่ดิน และการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการที่ดิน มีดังนี้คือ

• การออกกฎหมายโฉนดชุมชน

การออกกฎหมายการจัดการที่ดินในรูปแบบโฉนดชุมชนหมายความว่ามีการปรับโครงสร้างการจัดการที่ดินในสังคมไทย โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อความโปร่งใสกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรที่เคยรวมศูนย์ และเพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในที่ดิน รัฐที่ยังไม่มีแนวทางการแก้ไข

กฎหมายโฉนดชุมชนควรมีหลักการที่สำคัญคือการเคารพในการดำรงอยู่ของชุมชนเกษตรกรรมและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น กระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรจากรัฐสู่ประชาชน คุ้มครองพื้นที่ชุมชนให้เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม และคุ้มครองสิทธิเกษตรกรรายย่อยให้สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นฐาน การประกันรายได้และราคาผลผลิตที่เป็นธรรม กองทุนชดเชยจากภัยธรรมชาติและกองทุนช่วยเหลือด้านต่างๆ อย่างเท่าเทียม

• การจัดสรรงบประมาณสำหรับกองทุนธนาคารที่ดิน

กองทุนธนาคารที่ดิน คือ กองทุนหลักประกันการเข้าถึงที่ดินของคนจนและคนไร้ที่ดินทั่วประเทศ ส่วนกองทุนที่ดินชุมชน คือ กองทุนหลักประกันการคุ้มครองพื้นที่ชุมชนให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมตลอดไปกองทุนที่ดินเหล่านี้จะดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพไม่ได้ หากไม่มีการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐเข้ามาดำเนินการ

พรรคการเมืองที่เข้ามาเป็นรัฐบาล ควรจัดสรรงบประมาณให้กับกองทุนธนาคารที่ดิน เพื่อให้กองทุนนี้ เป็นกลไกในการจัดซื้อที่ดินจากภาคเอกชน ที่ไม่ต้องการใช้ประโยชน์ หรือทำหน้าที่เจรจาขอใช้ที่ดินจากหน่วยงานภาครัฐ และรัฐวิสาหกิจที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ เพื่อนำที่ดินมาจัดสรรและกระจายให้กับคนไร้ที่ดินได้ใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป โดยการจัดซื้อที่ดินจากภาครัฐกิจเอกชน ที่ดิน NPL ควรเจรจาขอซื้อในราคาต่ำกว่าราคาประเมิน เพื่อประโยชน์ในทางสาธารณะของสังคม

เนื่องจากปัจจุบันมีเกษตรกรยากจนที่ไร้ที่ทำกินถึง 1.5 ล้านคน หากจะจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรเหล่านี้ได้ทั้งหมด จะต้องใช้งบประมาณทั้งสิ้นประมาณ เจ็ดแสนล้านบาท และเพื่อให้การแก้ไขปัญหาที่ดินเป็นไปได้จริงพรรคการเมืองควรจัดสรรงบประมาณให้กับกองทุนธนาคารที่ดินปีละ 100,000 ล้านบาท

• การจัดเก็บภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้า

เพื่อสร้างกลไกและเงื่อนไขให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดินที่เป็นจริง ควรมีการจัดเก็บภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้าตามขนาดการถือครองที่ดิน ตามมูลค่าของที่ดิน และตามลักษณะของการใช้ประโยชน์ในที่ดิน

การจัดเก็บภาษีที่ดิน ควรจัดเก็บในที่ดินที่ไม่ได้ทำประโยชน์ ทั้งไว้รกร้างว่างเปล่าเป็นเวลานานในอัตราก้าวหน้าที่สูงกว่าที่ดินที่มีการนำที่ดินไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ และควรมีการยกเว้นภาษีให้กับผู้มีที่ดินถือครองในมูลค่าน้อยหรือเกษตรกรที่ยากจน เพื่อไม่ให้ภาระภาษีตกแก่กลุ่มคนที่มีฐานะยากจนและต้องอาศัยที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตเพื่อดำรงชีพ

• การจำกัดการถือครองที่ดิน

การจำกัดการถือครองที่ดินคือการสร้างบรรทัดฐานความเป็นธรรมในการถือครองที่ดินให้เกิดขึ้นในสังคม ด้วยข้อเท็จจริงของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่ว่า เกษตรกรไทยจำนวนมากกำลังประสบกับภาวะการสูญเสียที่ดินทำกิน โดยที่ยังไม่มีแนวทางการแก้ไข ในขณะที่คนอีกกลุ่มหนึ่งกำลังกว้านซื้อที่ดินจำนวนมากเพื่อนำที่ดินมาถกทุนและเก็งกำไร โดยที่ไม่มีปัจจัยควบคุมการกำหนดแนวทางการจำกัดการถือครองที่ดินในสังคมไทยจะเป็นตัวบังคับทิศทางโครงสร้างการบริหารจัดการที่ดิน ทิศทางการพัฒนาและการเติบโตของภาคเกษตรกรรมที่คำนึงถึงการดำรงอยู่ของเกษตรกรรายย่อยในภาคเกษตรกรรมไทย

• การแก้ไขปัญหาคดีความคนจน

เนื่องจากคดีคนจนด้านที่ดิน ทรัพยากรและการเรียกร้องสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เกิดจากปัญหาโครงสร้างการจัดการที่ดิน และการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินของรัฐที่ไม่เท่าเทียม ก่อให้เกิดปัญหาคดีความขัดแย้งลุกลามเป็นคดีความขึ้นทั่วประเทศ นับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อาจลุกลามขยายตัวถึงขั้นวิกฤติต่อสังคมและเศรษฐกิจได้

เพื่อให้การแก้ไขปัญหาคดีความสอดคล้องกับการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการที่ดิน เจตนารมณ์ของกฎหมายและรัฐธรรมนูญ และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับคนจนและเกษตรกรรายย่อย พรรคการเมืองควรกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้

- คดีพิพาทเรื่องที่ดิน การจัดการทรัพยากรและสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญที่เป็นคดีอาญาอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยุติการดำเนินคดีมีคำสั่งไม่ฟ้อง

- คดีพิพาทเรื่องที่ดิน การจัดการทรัพยากรและสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ ที่เป็นคดีแพ่งอยู่ในชั้นพิจารณาของศาล หรือศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการถอนฟ้อง งดการบังคับคดี หรือถอนการบังคับคดีแล้วแต่กรณี

- คดีพิพาทที่ยังไม่มีการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมและกรณีการใช้อำนาจทางปกครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงดการดำเนินคดีหรือเพิกถอนคำสั่งทางปกครองไว้ จนกว่ากระบวนการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการที่ดินของรัฐบาลจะแล้วเสร็จ

- คดีพิพาทที่อยู่ในชั้นพิจารณาของศาล ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบช่วยเหลือ ชาวบ้านที่ต้องต่อสู้คดี ทั้งค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับศาล การประกันตัว ทุนความ และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปมาศาลของชาวบ้านรวมทั้งให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงกองทุนยุติธรรม ซึ่งเป็นกองทุนเพื่อการช่วยเหลือผู้ถูกคดีของกระทรวงยุติธรรมได้โดยง่าย

• การปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

โครงสร้างกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมส่งผลกระทบต่อโครงสร้างการจัดการที่ดินและข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับภาครัฐและนายทุน เพื่อแก้ไขปัญหาคดีความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พรรคการเมืองควรมีนโยบายปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

- ปรับปรุงประมวลกฎหมายที่ดินป่าไม้ให้มีเอกภาพ และวางหลักการของกฎหมายเพื่อให้เกิดความยุติธรรม จัดทำหลักเกณฑ์การกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดความเป็นธรรมทางนิเวศควบคู่กับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม
- ให้มีการสอบสวนข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสิทธิชุมชน ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงานสอบสวน เพื่อเป็นประโยชน์แก่อัยการและศาลในการพิจารณาคดีที่ดินป่าไม้ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน
- จัดตั้งหน่วยงานพิเศษในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับที่ดินป่าไม้ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถพัฒนาบุคลากรที่มีทักษะ มีความเข้าใจและเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นการเฉพาะ
- มีศาลพิเศษด้านที่ดินป่าไม้ และมีศูนย์พิเศษเพื่อช่วยเหลือประชาชนด้านที่ดินป่าไม้ทั้งในด้านการป้องกันและแก้ปัญหา ตั้งแต่การจัดหาทนาย การสนับสนุนทรัพยากรในการจัดหาพยานหลักฐาน การให้คำปรึกษาด้านเทคนิค การเข้าเป็นพยาน หรือพยานผู้เชี่ยวชาญในศาล รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนสู้คดี
- จัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีที่ดินป่าไม้เพื่อให้การพิจารณาคดีมีมาตรฐาน เป็นกระบวนการยุติธรรมที่เข้าถึงง่าย รวดเร็ว สะดวก และประหยัด ใช้วิธีการพิจารณาคดีที่หลากหลาย การเดินเผชิญสืบ การนำระบบไต่สวน ที่ยึดโยงกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชน มาประกอบการตัดสินใจ การพิจารณาจากหลักฐานบุคคลหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง การประกันตัวโดยไม่ใช้หลักทรัพย์ ตลอดจนให้มีการกลั่นกรองคดีในระดับชุมชน ก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาล
- พัฒนาระบบการฟ้องคดีสาธารณะโดยให้ประชาชนสามารถฟ้องคดีได้ และรัฐฟ้องคดีอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนหรือชุมชนตื่นตัวต่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติของส่วนรวมมากขึ้น

เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย (คปท.)

สำนักงานเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย(คปท.)

801/21 ซอยงามวงศ์วาน 27 ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

โทรศัพท์ 02-9525794 โทรสาร 02-953-5574

อีเมลล์ landreform@hotmail.com เว็บไซต์ www.landreformthai.net